

Demokrasi Arayışında Kent (Kitap Tanıtımı)

City In Seeking Democracy (Book launches)

Bumin, K. (2020). Konya: Çizgi Kitapevi, 5. Baskı, 170s.

Mine Gül MAVİLİ

Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi,
mine.mavili66@gmail.com

Makale Başvuru Tarihi / Received: 20.05.2022

Makale Kabul Tarihi / Accepted: 29.06.2022

Makale Türü / Article Type: Kitap Tanıtımı

Kent mekânının değişiminden ve insan-çevre ilişkisinden bahsettiği kitabında yazar tarihsel perspektifte kentin dönüşümünü din, yönetim ve gündelik yaşamda yaşanan dönüşümlere paralel olarak incelemektedir. Kentin ne olduğunu açıklayarak başlayan yazar, kentin asıl sahiplerinin kim olduğundan, kentin nasıl oluştuğundan, gelişiminden söz ederken dönemin öne çıkan olaylarının kenti hangi açılardan etkilediğine değinmiştir. Önemli filozofların ve bazı yazarların görüşlerini yer vererek okuyucuya aktarmak istediklerini desteklemiştir. Yazar Batıda Atina siteleri ile Doğu despotizmin etkilenen kentleri karşılaştırarak siyasi iktidarın kentleşme üzerine etkisi üzerinde durmuştur. Kent dönemin öne çıkan burjuva, kilise ve kral gibi figürlerin kendi çıkarları için kullanacağı bir araç olarak görülmez, kent bir nesne değil kendi başında bir öznedir. Yazara göre kent ne despot bir tavır takınan ütöistlerin eline bırakılmalı ne de siyasi iktidarı amaçları doğrultusunda kullanılmalıdır. Kentte yaşayan bireylerin katılımının önemine vurgu yapılmıştır. Siyasi anlayıştaki değişimler kenti caddelerinin görünümünü farklılaştırmasında ve anıt mezar, tapınak gibi yapıların ön plana çıkmasında ekili olmaktadır, Endüstri devriminin gerçekleşmesiyle kent-kır arasında yaşanan farklılıkların kentteki yoksul-zengin ayrımının, kent mekânındaki değişimlere etkisinden söz eden yazar bu olaylar gibi tarihsel anlamda yaşanan yeniliklerin kentin yapısını nasıl etkilediği üzerinde durmuştur. Kentsel mekânların değişiminden bahsederken ideal kent mekânının nasıl olması gerektiğini yine ideal kent arayışında olan Platon, Aristoteles, Kropotkin, Marx ve Engels gibi düşünürlerin görüşlerinden yer vererek açıklamıştır.

Kürşat Bumin 1947 yılında doğmuştur. Ankara Üniversitesi'nin Dil Tarih Coğrafya Fakültesi Felsefe Bölümü'nden mezun olmuştur. 1972-1980 yılları arasında Fransa'da siyaset felsefesi konusunda bazı çalışmalar yapmıştır. Bumin asıl olarak medya eleştirileriyle tanınmıştır. Bilgi Üniversitesi'nde Medya İletişim bölümünde ders vermiş ve 2000 yılında Bilgi Üniversitesi'nin desteğiyle bazı isimlerle birlikte Medyakronik isimli eleştiri sitesini kurmuştur. Ancak site 2002 yılında kapatılmıştır. Son olarak İstanbul Üniversitesi'nde öğretim üyeliği yapmış ve 13 Kasım 2018 yılında vefat etmiştir.

Demokrasi Arayışında Kent başlıklı kitabın 5. Baskısı 2021 yılında yayınlanmıştır. Kitap giriş bölümünden ve 21 başlıktan oluşmaktadır. Kitapta ilk uygarlıklardan başlayarak gelişen kentlerin yapısal özelliklerindeki değişimin nasıl olduğundan söz edilmiştir. Bazı başlıkların altında öne çıkan kentlerin çizimlerine, kent içinde önemli dini, sosyal ve siyasal alanların resimlerine yer vererek anlatımını görsel açıdan desteklemiştir. Yine bu alanlarda yaşanan köklü değişimlerin kentsel alanlardaki dönüşümü nasıl etkilediğinden söz eden yazar köklü değişimlerin mimari yapıları nasıl etkilediğine de değinmiştir. Felsefi bir anlayışla kentsel gelişimi ele alan Bumin, anlatımında sade bir dil kullansa da yer yer farklı kelimeler karşımıza çıkmaktadır aynı zamanda kimi başlıkların içeriğini anlayabilmek için daha dikkatli okumakta yarar vardır. Kitabın başlıkları sırasıyla; Giriş, Kent Kimin?, Kentsel Devrim, Kentsel Devrim Bürokratik Devrim, Diyalog Kente Giriyor, Geometri Kente İniyor, Filozofun Kenti, "Polis"ten "Kozmopolis"e, Kentin Tanrısından "Tanrı'nın Kenti"ne, "Kentin Havası Özgür Kılar", Monarşi Gelişiyor Caddeler Gelişiyor, "Yok-Ülke"nin Sıkıcı Kenti, Endüstri Kenti, "Olmayan Bir İnsana İdeal Bir Kent",

Nostaljik-Kültüralist Yaklaşım, Kropotkin: “Geleceğe Kural Konamaz”, Marxizim Ve Kent, Militer Şehircilik, “Hayatı Değiştirmek Kenti Değiştirmek”, Çağdaş “Mimar-Demiliurgos”lar, Mimaride Katılım, Demokrasi İçin Yeni Bir Mücadele: Kentsel Hareketler şeklindedir.

Yazar giriş bölümüne Peyami Safa’nın “Milli idealimiz Apartman Yaptırmak mıdır?” başlıklı yazısına karşı görüşlere yer vererek apartman olgusu üzerine düşündürmesi açısından dikkat çekici olarak görmüştür. Bizde eski düşünürlerin şehir ve ev konusu üzerine yeteri kadar çalışmalar yapmamasını eleştirmiş ve bunun nedeni olarak da rahatça konuşabilecekleri ve sorgulayabilecekleri bir ortamın olmayışından yakınmıştır. Aynı zamanda yazar burada şehri kuranların, değiştirenlerin şehirden ne anladıkları üzerine örneklerle açıklayarak eleştirilerini dile getirmiştir. Yazar giriş bölümünde Ahmet Hamdi Tanpınar’ın Beş Şehir’in de yer verdiği, kendine has kültürel özelliklere sahip farklı tarihi dokuları olan şehirlerden söz eden yazar, artık bu farklı şehirlerden günümüzde söz edilemeyeceğinden yakınmıştır. Bugün şehirlerin genelinde tek tipleşme söz konusudur. Öne çıkan yapıları şu şekilde sıralamıştır; sanayi sitelerinin, ağaçsız caddelerin, merkezde tek tip tören alanlarının ve Hükümet Konağının yer aldığı, tek tip liseler ve çatısız apartmanların olduğu bir kent. Yazar bu noktada şehre çıkarlarını gerçekleştirmek uğruna mühendis edasıyla yaklaşılmasını eleştirmektedir. Bölümün sonunda ise şehir kültürünün gelişmesi için insanların kenti benimsemesi çerçevesinde yapılması gerekenlere değinmiştir.

İlk olarak Kent Kimin? Başlığında, kentin sosyolojiden ekonomiye savaş sanatından mimariye geniş bir alan kapsamı tarihte kentin birçok sahibinin ortaya çıkmasına neden olacaktır. Ancak her şeyden önce kentin sahipleri kentliler olduğu vurgulanmıştır. Kentliler kent yaşamını sorgulayarak sürekli olarak yeni değerler ortaya koymalıdır. Yazar devlet müdahalesinin etkisiyle şehir planlamasının yerel yöneticilere, mimarlara ve şehircilere bırakılmasını eleştirmiştir. Kenti yaratacaklar aynı zamanda geleceğini belirleyecek olanlar kentte yaşayan bireylerdir dolayısıyla yerel katılım kavramı önemlidir. Bu başlık altında üzerinde durulan nokta iyi bir kentin kurulabilmesi için kentlilerin etkin katılımının olması gerekliliğidir. Kentsel Devrim başlığında, günümüzde devletin sahiplendiği kentlerin eski uygarlıklarda sahipleri komünler, prensler, yurttaşlar, krallar, tanrılar olarak ifade edilmiştir. Kentlerin yaratılışın başlamış olduğu merkezde kurulmuş ve Gordon Childe, Mısır, Mezopotamya ve İndus Vadisinde ortaya çıkan toplumsal değişiklikleri kentsel devrim olarak adlandırmış, artık eskiye oranla daha büyük, kalabalık ve iş bölümünün olduğu yeni kentlere ortaya çıkmıştır. Bu kentleri şekillendiren iş bölümüdür, kentler çiftçilikten uzaklaşarak rahipleri, prensleri, profesyonel askerleri, uzmanlaşmış zanaatkarları, memurları barındırmaya başlamıştır. Bunlara ek olarak kentlerde tapınak, saray, anıtsal mezar gibi yapıların ön plana çıkmıştır. İnsanlık kentsel devrimle ilkelikten uygarlığa geçmiştir. İnsanlar arasında ürünlerin paylaşım konusunda anlaşmazlıkların çıkması baskıcı bir otoriteyi kaçınılmaz kılmakta ve devlet temellerini kent merkezli kurmaktadır.

Üçüncü olarak Kentsel Devrim Bürokratik Devrim başlığında, Kentsel devrimin bürokratik devrim olduğu ifade edilmiştir. Doğu despotizmi ortaya çıkmış ve toplumdan daha güçlü devlet anlayışı görülmüştür. Ülkenin tek hâkimi Tanrı-kral toplumsal, ekonomik her alana müdahale etmekte, insanların huzuru ve mutluluğu için kendini sorumlu görmektedir. Kentin mimari üslubu despotun iktidarına tanıklık edecek biçimde anıtsal bir yapıda olmalıdır. Kentlerde üç yapı öne plana çıkmaktadır; tapınak, saray ve tahıl ambarı. Kentsel devrimle ortaya çıkan tanrılar, eski komünöterlerin yerel tanrılardan farklı olarak krala geçen kutsallıkla siyasal, ekonomik, toplumsal alanlara sürekli olarak müdahale etmektedir. Tanrı-kral ülkenin tek hâkimi olmuş aynı zamanda yasalar koyacak ve kendince tapınaklar ve kentler kuracaktır. Kentsel devrimle birlikte savaş hali dünyaya yayılmaya başlamış kent ise savaş haliyle yeni bir boyut kazanmaktadır. Surlar, hendekler ve kuleler kentlerde boy göstermektedir. Bu uygarlıkta kenti ayakta tutunabilecek teknikler ortaya çıkmıştır. Mimarinin iktidarla yüzyıllar sürecektir beraberliği bu kentlerle başlamıştır. Doğu uygarlıkları kentler üzerine kurulmuş ve bu uygarlıklar bugün bizi şaşırtan işbölümü ve planlamaya dayalı bir çalıştırma düzeni kurulmuştur.

Dördüncü olarak Diyalog Kente Giriyor başlığında, yazar bölüme doğuda kentlerde etkili olan despot yönetimle batıdaki yunan sitelerinde kararları birlikte alan yurttaşların olduğu bir yönetimi karşılaştırarak başlamaktadır. Atina sitesi VII. Yüzyıldan itibaren demokrasiyi en çok yaşıyordu. IV. Yüzyıla birlikte sitenin hayatı değişerek toplumun yönetimi bütün yurttaşların katıldığı meclise bırakılmıştır. Mecliste her konu tartışılmış artık sitedeki hayat diyalogun üzerine kurulmuştur. Bu sitelerde sanata çok fazla önem verilmiş, konuşmaya ayrılacak serbest zaman önemli bir gereksinim olarak görülmüştür. Bölümün sonunda ise dışarıdan el değmemiş bir organik yapısından söz eden yazar daha sonra bu yapıya ilk müdahalenin ideal kent düşüncesiyle şekillendiğini ifade etmiştir. Geometri Kente İniyor başlığında, kıra, denize açık yaşayan kent V. Yüzyıldan sonra surlarla çevrilmeye başlamıştır. Geometri politikaya ve kente inmektedir. Hippodamos, dama tahtasını örnek alan bir kent planı önermiş ve buna göre kenti sokakları birbirini dik kesecektir. Düz çizgileri ve dik açıları kentin bütününe uygulayan bu anlayış daha sonra birçok ülkede kentlere şekil verecektir.

Altıncı başlık ise Filozofun Kenti’nde Atina sitesinin içinde bulunduğu zor durumda kurtarabilmek için ilk olarak Platon çalışmalar yapmıştır ve şehri kurtaracak olan ütöplast-filozof olacaktır. Platon Devlet adlı eserinde kentin nasıl kurulacağına yönelik bilgiler vermiş ve ideal kentin nasıl olacağından söz etmiştir. Mükemmel bir şehri oluşturmak ancak filozofun elindedir ve filozof adil siteyi kurabilmek için idealar dünyasının tanınalıdır. Bu başlık altında ideal kent anlayışının nasıl oluştuğuna yönelik bir anlatım söz konusudur. Platon küçük bir siteden bahseder burada yurttaşların kırdı ve kentte birer evleri bulunmaktadır. Platon kentin etrafında surların olmaması gerektiğini söylemiş bunun yerine benzer olan evlerin bir çember üzerine sıralanarak duvar oluşturduğu ifade edilmiştir. Tekbiçim yapılar ve simetri birçok ütöplastin kentinde tekrarlanmıştır.

“Polis”ten “Kozmopolis”e başlığında, bu bölümde Sabine’ni hem Platon’a hem de Aristoteles’e yönelik eleştirisine yer verilmiştir. Eleştirdiği nokta, onların gelişmiş uygarlıkların sadece kent devletlerinde ortaya çıkacağını düşünüp, bireylerin site dışında da mutlu olabileceğini düşünmemeleridir. Bu bölümde artık devlet-kent anlayışında uzaklaşmıştır. Polis, Kozmopolis olmuş yurttaş ise dünya yurttaşı olmuştur. Yunanlı ve barbar ayrımı son bulmaya başlamış artık insanlar aynı zaman birden fazla kentin yurttaş olacaktı. Burada Stoacıların doğal hukuk kavramına göre kent yasalarının üzerinde yer alan aklın yasalarına göre düzenlenen yasalarından söz edilmiştir. Helenistik döneme gelindiğinde kentin caddelerinde geometrik bir düzen benimsenmiştir. Yine bu dönemde kentin görünümü gösteri alanına dönüşmüş ve yurttaşlar artık burada seyirci konumunda yer almaktadır. Helenistik dönemde kent zenginleşmiş doğu despotizmde olduğu gibi altyapı tesisleri ve anıtlarla donanmıştır. Romalılar Helenistik dönemde düzen ve disiplin ilkeleri doğrultusunda kentlerin geliştirmişler ve tamamen yeni kent kurarken dikdörtgen şeklindeki kentin sınırlarını saptayarak duvarlarla çevirmişlerdir. Romalı şehirciler bir kent kurulurken, sokaklara kaldırım taşı döşenmesi, su getirme ve kanalizasyon olmak üzere üç şeye önem vermektedir. Ancak bunlar Roma’yı uygar kılmaya yetmedi çünkü imparatorluğun içerisinde yoğun olarak eşitsizlikler görülmektedir. Roma kentlerinde vazgeçilmez olan şey “ölüm oyunları” düzenlenmesidir. Düzenlenen arenaları izlemek kentli olmanın şartı sayılmıştır. Kentin Tanrısından “Tanrı’nın Kenti”ne başlığında, Roma’nın düşüşünden söz ederken sonsuz tekrar düşüncesine karşı çıkmış ve bir gün eşitler ülkesinin kapılarının açılacağından söz edilmiştir. Roma İmparatorluğu’nun çöküşüyle birlikte güç dengeleri değişerek kentler kilisenin eline geçmiş ve kilisenin elinden toplanan büyük topraklar ve yargılama gücüyle birlikte kentler dinsel yönetim merkezi haline gelmiştir. Tanrı Kenti’nin ideal modeli dünya işlerine karışmış kentlerde değil manastırlarda aranması doğru görülmüştür. Manastır dış dünyadan uzak, aşılması zor engeller arkasında kurulan bir tür ütöplast kenti olarak tanımlanır. Klasik dönemden ortaçağ dönemine geçişi bu başlık altında anlatılmıştır.

Kale-kentlerden ticaretin ve endüstrinin etkisiyle kale yanlarına oluşturan kentlerde ortaya çıkan bir takım değerlerin anlatıldığı “Kentın Havası Özgür Kılar” başlığında, kentler zenginleşip güçlendikçe yargısal ve yönetsel özellikler kazanarak havasının insanı özgür kıldığı yerler haline gelmiştir. Burada kentlerin feodal düzenden kurtulduğu ve insanlara dilediği yerde yaşama olanağının verildiği anlatılmaktadır. Feodal dikey hiyerarşinin yerini yatay bir toplum düzeni almıştır. Paranın çok fazla rağbet görmesiyle kent içinde farklı sınıflar arasında mücadeleler başlamıştır. Kent ve kır arasındaki uçurum büyümüş, burjuva kırdı yaşayanları küçümsemeye ve köyü yalnız hammadde ambarı gibi görmeye başlamıştır. Sadece özgürlüğün olduğu kentler zamanla çatışma ortamına dönüşmüştür. Kentler arasında yaşanan mücadeleler sonucunda güven içinde yaşayabilmek için monarşi ye ihtiyaç duyulmuştur. Güçlenen monarşiyle kentler prensin kentleri haline gelmiştir.

Monarşi Gelişiyor, Caddeler Genişliyor başlığı altında mutlakıyetçi devletin kentleri iktidarını yansıtan biçimde nasıl düzenlediğini anlatmaktadır. Yeni iktidarın prenslerini, bürokratlarını ve ordularını taşıyabilecek kent düzeni oluşturmak istenmiştir. Askerlerin düzenli ve etkili geçit için geniş ve düz bir cadde gerekli görülmüştür. Bu bölümde ortaçağ kentlerinin nasıl geliştiğinin üzerinde durulmuştur. Ortaçağ kentlerinde insanlar güven içinde yaşayabilmek için kenti surlarla çevirerek korumaya çalışmış, değişime ve gelişime kendilerini kapatmışlardır ancak yükselen monarşinin etkisiyle bu düzen bozulmuş ve Ortaçağ kentinde Rönesans’la başlayan ve Barok döneminde giderek gelişen bir geometri planı görülmeye başlamıştır. Mimari ve şehircilikte perspektif yasalar hâkim olmuştur. XVIII. Yüzyıldan itibaren kent planlarında fabrikayı merkeze alan bir anlayış söz konusu olmuştur.

“Yok-Ülke”nin Sıkıcı Kenti başlığı altında, ütöplastların hedefinin ideal toplumdan önce ideal kent olduğu anlatılmaktadır ancak bunun pek mümkün değildir nedeni ise toplumun ideal toplum olmayı reddetmesidir. Aynı zamanda Plato’nun Devlet’ine Thomas More’un Ütöplast’a sına yine burada değinerek bu düşünürlerin görüşlerine yer verilmiştir. Batı Avrupa ticaret ve endüstrinin merkezi olarak büyüyen kentlerde zenginler artık daha çok zengin, yoksullar ise daha yoksul olmuştur. Bu duruma karşın More Ütöplast’ında adaletsizliklere karşı kötülüklerden uzak, iyi yönetilen, adil yasaların olduğu sonsuza kadar mutlu bir dünyadan söz eder. Ütöplastda

birbirinin aynı evlerde oturan birbirinin aynı insanların yaşadığı “eşitler sitesi” çekici olmasına karşın özgür bir ortam olmayışı ve monoton bir yapıya sahip oluşu eleştirilmiştir.

Endüstri Kenti başlığında, büyük fabrikaların kurulmasıyla birlikte kente yoğun bir işçi göçünden ve burjuvazinin kenti kendi çıkarları için nasıl kullandığından bahsedilmiştir. Burjuva kendi amaçları doğrultusunda kentin istediği yerinde fabrika ve konut kurabilmekte, insanları şekilde çalıştırabilmektedir. Mumford, endüstri kentinin şu üç unsurundan söz etmiştir; fabrika, demiryolu ve bakımsız konut. Demiryolu ve fabrikalar kenti her açıdan kötü etkilemeye başlamış kenti bir savaş alanına dönüştürmüştür. Burada üzerine durulan diğer bir husus fabrikanın yanına kurulan işçi evleridir. Burjuva özellikle işçi mahallerini hep ötelemiş ve bu mahalleler bakımsız, hastalıklı yer haline gelmiştir. Endüstri kentlerinin sağlıksız manzarası birçok ekonomist, doktor ve filozof tarafından eleştirilmiş ve bu durumun düzeltilmesine yönelik bazı görüşler ortaya atılmıştır. Bu noktada ideal kent düşüncesiyle Marx, Engel ve Kropotkin gibi düşünürler farklı bir şehircilik anlayışı geliştirmeye çalışmışlardır. İdeal kent örneklerini Olmayan Bir İnsana İdeal Bir Kent başlığı altında göre biliriz, Saint-Simon, sosyalist bir bakış açısıyla üretimin övgüsünü yaparak toplumu endüstriyle tekrardan örgütlemek istemiş ve bu amaca yönelik düşüncelerine yer verilmiştir. Endüstrinin insanlığı zenginliğe ve barışa götüreceği düşüncesinin en çok etkili olduğu ütopya Etienne Cabet’in “İcarei’ye Yolculuk” adlı yapıtı olmuştur. Yine Cabet’in şehircilik alanına önerdiği durumlardan söz edilmiştir. Bahsedilen diğer bir ütöplast Robert Owen’dır. Owen’a göre makinelerin kullanılmasıyla ortaya çıkan zenginliğin bütün insanların ihtiyaçlarının karşılayabilecektir. Genel olarak bu başlık altında “ilerici şehircilik” örneklerine yer verilmiş ve bu şehirlerde endüstri kabullenilmiş ve onun yaratacağı zenginliğin insanların mutluluğu için tek yol olduğu ifadesine yer verilmiştir.

Nostaljik-Kültüralist Yaklaşım başlığı altında endüstri kentlerine yönelik farklı eleştirel alternatiflere yer verilmiştir. Kültüralizm anlayışı endüstri kentini hasta olarak nitelendirmiş ve iyileşmenin bir örnek kent ile olacağı savunmuştur. Kültüralizm aynı zamanda kapitalizmin aksine makineleşmeye de karşı çıkmıştır. Endüstrileşmeye karşı eski kentlerin organik birliği savunulmuştur. Burada Pugin ve Ruskin’in kentteki mimari yapının nasıl olması gerektiğine yönelik görüşlerine yer verilmiştir. Pugin mimari, sanat ve kent konusunda nostaljik bir düşünceyi savunmuş, monoton mimariden çeşitliliğin çok olduğu bir mimariyi tercih etmiştir. Kent ona göre kültürel bir bütünlüktür. Yine monoton mimariye karşı olan Ruskin’in eskiye yönünü çevirerek kentin mimarisine yoğun eleştiriler yöneltmiştir. Yazar bu bölümde sonunda William Morris’ten söz etmiştir. Morris yoksulluğa çözüm olarak endüstrinin etkisinden uzak kentlerde parkların, müzelerin olduğu fabrika bacalarının yerini kır evlerinin aldığı insanların seçimlerini rahatça yaptığı ideal bir kent ortamında bahsetmiştir.

Kropotkin: “Geleceğe Kural Konamaz” başlığında, ilerici şehircilik örnekleri ideal insan tipine uygun kenti; oturma, dinlenme, çalışma gibi kullanma biçimlerine bölmüş her kullanım biçimi standart bir yapıdadır. Kültüralist akım ise maddeci uygarlığa karşı kültürü mal karşısında eseri savunmuş ve Ortaçağ kentlerini örnek alarak organik bir kent tasarlanmıştır. Bu iki anlayış kentle birlikte toplumu da değiştirmeyi hedeflediği için eleştirilmiştir. Bu Kropotkin tarafından eleştirilmiştir. İlerici ütopiyaların havasını solunamaz bulmakta “geleceğe kural konamaz” diyerek eleştirilerde bulunmuştur. Marksizm Ve Kent başlığı altında Marx ve Engel’in birlikte kalem aldığı Alman İdeolojisi ve Manifesto yapıtlarında kent kır yarımı çerçevesinde ve ütöplast sosyalistlerle ilgili olarak değerlendirmeler yapmışlardır. Engels ideal kent ve konutlarını çizmekten önce kentteki sorunun çözüm yollarından ilkinin işçileri burjuvazinin güzel mahallelerine yerleştirmek olduğunu belirtir. Marksizme göre kentlerdeki sorunlar hem kapitalist üretim biçiminin hem de kentlerin ortadan kalkmasıyla çözülecektir.

Yazar Militer Şehircilik başlığı altında yine Engels’in endüstri kentlerine yönelik eleştirisinden söz edilmiştir. Bu başlıkta üzerinde durulan konu işçilerin evlerinin kurulması gerektiğidir. Aile ve mülkiyet gibi burjuvazinin sunduğu yeni değerlerin işçi sınıfına da sunulmasıyla düzenin kurulması mümkün olacaktır. İşçilerin evlerinin nasıl olacağına yönelik çeşitli görüşlere yer verilmiştir. Bu başlık altında öne çıkan isim Haussman olmuştur. Kendisi Paris’i yenilemeye yönelik çalışmalar yapmıştır. Paris’te örnek işçi evleri kurulmasıyla konut sorunlarının ortadan kalkabileceği düşüncesinden söz edilmiştir. Daha sonra Avrupa’da da örnek alınan Haussman’ın şehircilik anlayışıyla kenti değiştirmek aynı zamanda bireyleri ve yaşam biçimini de değiştirmek olduğunun örneği olarak görülmüştür.

Kitabın en geniş bölümü olan “Hayatı Değiştirmek Kenti Değiştirmek” başlığında yazar anlatımına Jobard’ın Mimarın Geleceği makalesinden şu sözlerle başlamıştır; “Büyük mimari devrimler her zaman büyük toplumsal devrimleri izlemiştir. Ne kadar uzun olursa olsun ara dönemler boyunca küçük değişiklikler olur.” Burada Rusya devrimi sonucun değişen yapılardan söz edilmiştir, değişimler sanattan mimariye yayılmıştır. Rusya’da Avrupa’dakine paralel olarak estetik devrim başlamıştır. Resim, edebiyat ve mimari gibi alanları etkileyen Fütürizm ve kübizm akımlarıyla birlikte kentler yeniden planlanacaktır. Akımların özelliklerine mimariyi nasıl etkilediğini ve köklü değişimlerin sonucunda neler yaşandığı ayrıntılı bir şekilde bu bölümde anlatılmıştır.

Geleneksel mimarinin malzeme, mekân ve ışık öğelerinde Kübizm ile ağırlık mekân ve ışığa verilmiş ve açık mimari gelişmiştir. Eskiyle bütün bağların koparılmasını isteyen Fütürizm akımı büyük bir değişimin yaşanmasını isterken, şiddete yaptığı çağrılar ile de faşizme yaklaşmıştır. Aynı zamanda Batı’da Fütürizmle Rus Fütürizmin farklı olduğu belirtilerek Rus fütürizminin üzerinde durulmuştur. Rusya’da devrim sonrasında yeni bir hayat biçimi için geleneksel aile kavramının da değişmesi gerekli görülmüştür. Yeni aileye uygun ütöplast sosyalist sitelerden çıkarılan Komün Evi önerilmiştir. Komün evlerin yapısının nasıl olduğuna değinilmiş ve günlük hayatın yeniden düzenlendiğı, insanların ortak yaşama teşvik edildiğı otoriter ve baskıcı bir sistemin oluşturulmasından söz edilmiştir. Komün evlerinde insanların yaşamlarının belli düzen içinde bir otorite tarafından belirlenmesi eleştirilmiştir. Despotlar kentleri değıştirdikleri hayata göre düzenlemişlerdir ancak özlenen hayat demokratik bir toplumsa kurulacak kenti çizecek olan ne despot ne de mimar-şehircidir. Bu kentin oluşumunda asıl olan kentlilerin katılımıdır.

Çağdaş “Mimar-Demiurgos”lar başlığında, tarihsel süreç içerisinde mimar-şehirci ütöplastların farklı görüşlerine aynı zamanda mimar-şehircinin kentte nasıl bir rol oynadığına değinilmiştir. Bu bölümde ütöplastların şehrin planlanmasının da toplumun gereksinimlerine göre yapılmasını istemektedirler, mimari ve şehircilikte ideal kente ulaşma amacı güden filozofların bu konuda kendilerine yüceltmelerine kendilerini toplumun mimari olarak görmelerine eleştirel bir bakış söz konusudur. Ütöplastlara göre ideal kent insanlara yeşil alan, temiz hava sunmalıdır. Daha sonra kent; konutlara, fabrikalara ve yönetsel yapılara gibi kullanım alanlarına ayrılmaktadır. Mimar demiurgos insanı ve kenti bir makine olarak görmekte bununla bağlantılı olarak Le Corbusier örneğı verilmiştir. Ona göre modern bir kent doğrularla ve dik açılarla çizilmelidir. Kenti inşa etmekle birlikte insan ilişkilerini de belirleyen mimar-şehirci yerine şehrin kurulmasında o şehirde yaşayacak insanların söz sahibi olması gerektiğini savunmuştur.

Bu bölümden sonra mimar-şehircinin bir şehir kurmada yeter olmadığını anlattığı Mimaride Katılım başlığında, kentsel hareketler içinde yer alan bir grup mimar ve şehircinin kendilerini sorgulamalarına değinen yazar bu başlık altında mimar-şehircinin demiurgos’luktan vazgeçişini anlatmaktadır. Kent kurmakta yaşanan dönüşümlerle mimarlar artık “mimarsız mimariyi” savunur hale gelmiştir. Mimar-şehircinin bütün bireyler için ideal kenti oluşturamayacağı, her yerde geçerli bir kentin olamayacağı ve kentin onu oluşturan halkın kültürünün bir ifadesi olduğu anlaşılmıştır. Mimar ve şehircilik alanında katılımıyla demokratikleşmenin önu açılmıştır. Özellikle 1968’den sonra mimar ve şehircilikte katılım, özyönetim gibi kavramlar yaygınlık kazanmıştır. Aynı zamanda konut sorunlarının çözümü konusunda da katılımdan söz edilmiştir. Bu noktada yaza katılım kavramı üzerinde unutulana, herhangi bir yardımın yapılmadığı gecekonduılara eleştirel bir bakış açısıyla yaklaşmıştır.

Demokrasi İçin Yeni Bir Mücadele: Kentsel Hareket başlığı altında kentte katılım kavramından söz edilmiştir. Yazar gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerdeki konut sorunlarının çözümüne değinerek bu bölüme başlamıştır. Demokratik kent anlayışını savunan Christopher Alexander’ın şu ifadesine yer verilmiştir; “bir yapıyı kullanacak olanların neye gereksinimleri olduğunu herkesten iyi bildikleri gibi, bir kentte yaşayacak olanlar da kendilerinin bir uzantısı olacak kentin nasıl olması gerektiğini en iyi onlar bilecektir.” Demokratik bir toplumun kentleri ancak halkın katılımıyla kurulabilir. Bu başlık altında katılım kavramı üzerinde sıkça durulmuş siyasi ya da dernek ve parti dışı grup çevrelerinde ne anlama geldiğinden söz edilmiştir. Yurttaşlar seçimden seçime kullandıkları seçme haklarının dışında katılım yollarından biri de günlük hayatlarındaki karşılaştıkları sorunları çözmek adına sivil toplum savunucuları adında hareketten söz edilmektedir. Merkezi ve yerel yönetimler karşısına kentin gerçek sahipleri olan yurttaşlar kendi istekleri ve gereksinimleriyle çıkabilirlerse kendi hayat biçimlerinin uzantısı olan bir kente sahip olabilirler.

Kentin tarihsel kökenlerinden günümüze kadar gelişimini işleyen yazar aynı zamanda karşılaştırmalı olarak ideal kent arayışında olan düşünürlerin görüşlerine yer vererek farklı pencerelerden bakmamızı sağlamıştır. Doğu ve Batı kent yapılarına yer vererek iki farklı kent şeklinin ayrıntılı olarak görebilmemizi sağlar. Kent ve birey arasındaki ilişkiyi ayrıntılı bir şekilde işlemiş ve bireylerin kentin geleceğini belirleyen gerçek aktörler olduğunu savunmuştur. Yazara göre ideal kent katılımın olduğu insanların kentin geleceğini belirleme noktasında etkin bir rol oynayacağı yapıdır. Kentin oluşturulmasında feodalite, krallar, prensler, kilise ve mimar-şehirci gibi birçok figürün etkili olması kentin organik yapısını ve yurttaşları olumsuz açılardan etkilemesine değinirken kentin asıl sahipleri olan bireylerin kentteki yaşanan sorunlara katılımda etkin rol oynaması gerektiğini savunmuştur. “Uygarlığın ve demokrasinin beşiğı olan kent” anlayışıyla kentte insanların huzurlu ve mutlu olduğu kendi idealleri peşinde koştuğı bir ortamın oluşabilmesi açısından sorgulayıcı bir tavır takınmaları gerektiğini savunan yazar, yaşanan gelişmeler doğrultusunda günümüz kentleri için de demokrasinin etkin olması gerektiğı özellikle yerel katılım kavramının bu noktada da önemli olduğunu anlatmaktadır. Bunlara ek olarak Bumin kentin beton

yığınlarından oluşan, yüksek binaların olduğu yeşilliğin yok edildiği bir yer olmadığını belirterek kent açısından doğanın önemini de anlamamızı sağlamaktadır.

KAYNAKÇA

BUMİN, Kürşat (2021), **Demokrasi Arayışında Kent**, Çizgi Kitapevi, Konya, 5. Baskı.